Svenska
Dialekter

Urnordiskan

Urnordiska, eller urnordgermanska, var det språk som talades i Norden under yngre romerska järnåldern, folkvandringstiden och vendeltiden **(ca 150–800 e Kr).**

Vid övergången från vendeltiden till vikingatiden **omkring år 800** hade urnordiskan börjat skilja sig betydligt från de andra germanska språken. Språket i området kallas från denna tidpunkt **fornnordiska, med tre grenar: fornvästnordiska (föregångare till isländska, färöiska och norska), fornöstnordiska (föregångare till danska och svenska), samt forngutniska (föregångare till gutniska).**
Danskan, som tillhör de östnordiska språken, är nära besläktad med svenskan och norskan.
Danskan har utvecklats från det gemensamma nordiska språket urnordiska, som talades fram till vikingatiden i nuvarande Danmark, Norge och Sverige. Med vikingatiden utvecklades dialektskillnader inom fornnordiskan, och danernas tungomål dominerade i de av vikingarna i västerled ockuperade områdena, såsom Färöarna, Grönland, Island, Normandie och Danelagen i England.
Omkring 1100 inträdde den litterära tiden i Danmark, och markerar därmed en ny språkhistorisk period. Den romersk-katolska kyrkan är en kulturbärande institution vid denna tid i Danmark, och naturligtvis en dominerande faktor i språklig och kulturell utveckling.
Vad är skillnaden mellan språk och dialekt?
Dialekter är språk - i första hand talade språk. Standardspråket är den variant av huvudspråket som används i officiella sammanhang och som ligger till grund för skriftspråket. Vilka dialekter som i dag räknas som svenska beror alltså på historiska och politiska förhållanden snarare än språkliga. **För 1500 år sedan talade de flesta i Skandinavien detta gemensamma språk. På 800-talet började urnordiskan att delas upp i två grenar: östnordiska och västnordiska. Östnordiskan blev till svenska och danska. Ur västnordiskan uppkom norskan. Det var dock en mycket långsam utveckling.**

Hörsel räcker för att placera besökaren på rätt plats

Dialekten avslöjade (främlingen) förr redan en mil bort. Se upp han/hon känner vi inte! Vad obehagligt för byn! Vad är avsikten med det här? Ska jag varna de andra?

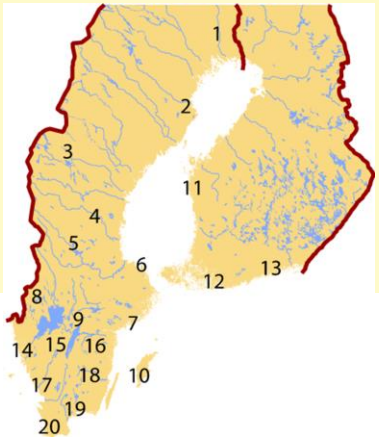

Avslöjande Dialekt

6 – dialektområden i Sverige

Sydsvenska mål är ett av det svenska språkområdets sex olika dialektområden. Traditionellt anses det omfatta Skåne, Blekinge, södra Halland samt södra Småland, med Skåne som centrum.

Götamål är ett av det svenska språkområdets sex olika dialektområden. Områdets centrum ligger i Västergötland. Hit hör också Dalsland, norra Halland, norra Småland (delar av Jönköpings län) samt sydvästra Östergötland (närmast Vättern, ungefärligen till en linje Vadstena–Sommen). Dialekterna i Värmland brukar också räknas till götamålen, men landskapet intar i flera avseenden en särställning. Bohuslän utgör ett gränsområde mellan götamål och norska mål.

Sveamål är ett av sex olika dialektområden som tillhör det svenska språkområdet. Centrum för området är Uppland. Hit ansluter sig Gästrikland, södra Hälsingland, sydöstra Dalarna, Västmanland öster om en gräns mellan Hedströmmen och Kolbäcksån samt norra och östra Södermanland. Dialekterna inom detta område kan med ett gemensamt ord kallas för uppsvenska mål.
Resten av Södermanland, Närke, Östergötland (utom den sydvästra delen), nordöstra Småland (Kalmar län norr om Kalmar) och Öland utgör ett övergångsområde mot götamålen. Dialekterna i detta område brukar kallas för mellansvenska mål.
De egentliga dalmålen räknas också till sveamålsområdet. Norra delen av Hälsingland utgör ett övergångsområde till de norrländska målen.

Kartan visar den traditionella indelningen av det svenska språket i sex dialektområden. Emellertid räknas inte traditionell härjedalska och Övre Frostvikenmål i Jämtland till svenska språket, utan till trönderska. Några skarpa gränser finns inte mellan områdena, men däremot har gränsen tidigare varit skarp mot finskan i Tornedalen. Norrlands inland dominerade olika samiska varianter fram till 1700-talet.

Sex dialektområden

Svenska dialekter

Skåning berättar om en Hund	Orust dialekt äldre man
Orsa dialekt äldre kvinna	Blekingedialekt Torhamn
Bjuv dialekt äldre man	Frillesås dialekt äldre kvinna
Finsksvensk dialekt södra Finland	Norra Rörums Dialekt
Släkten från Lackalänga hälsar på i Malmö 1950	Daladialekt Falun
Järsnäs Småland Dialekt	Som en Malmödialekt
Svenska R Ljudet	Gotlandsdialekt 1
Löderup dialekt	Össjö dialekt Skåne
DIALEKT Värmland Gräsmark	DIALEKT Åre

Så låter norska

Så låter danska

Norrländska mål

Norrländska mål är ett av det svenska språkområdets sex olika dialektområden. Det omfattar svenska dialekter i huvudparten av Norrland utom i Gästrikland och södra Hälsingland, där sveamål talas. Undantag är också genuina folkmål från Härjedalen och nordvästra Jämtland (Frostvikens socken), som traditionellt brukar räknas som varianter av den norska dialekten trönderska, medan jämtskan i övrigt betraktas som norrländskt mål präglat av att vara mellanled mellan de dialekter som talas vid den norrländska kusten och trönderskan i Trøndelag i Norge.
De norrländska målens sydgräns mot sveamålen går genom Hälsingland, så att de nordhälsingska målen räknas till de norrländska dialekterna och de sydhälsingska till de uppsvenska målen. En alternativ dragning följer Medelpads sydgräns.
Svenskans gamla nordgräns i Norrbottens kustland följde i stort sett den östra och norra gränsen för Nederkalix och Överkalix socknar. I lappmarkerna gick en ungefärlig språkgräns från nordspetsen av Överkalix socken i en båge mot söder till Porjus, varefter den följde Stora Luleälv till gränsen mot Norge.

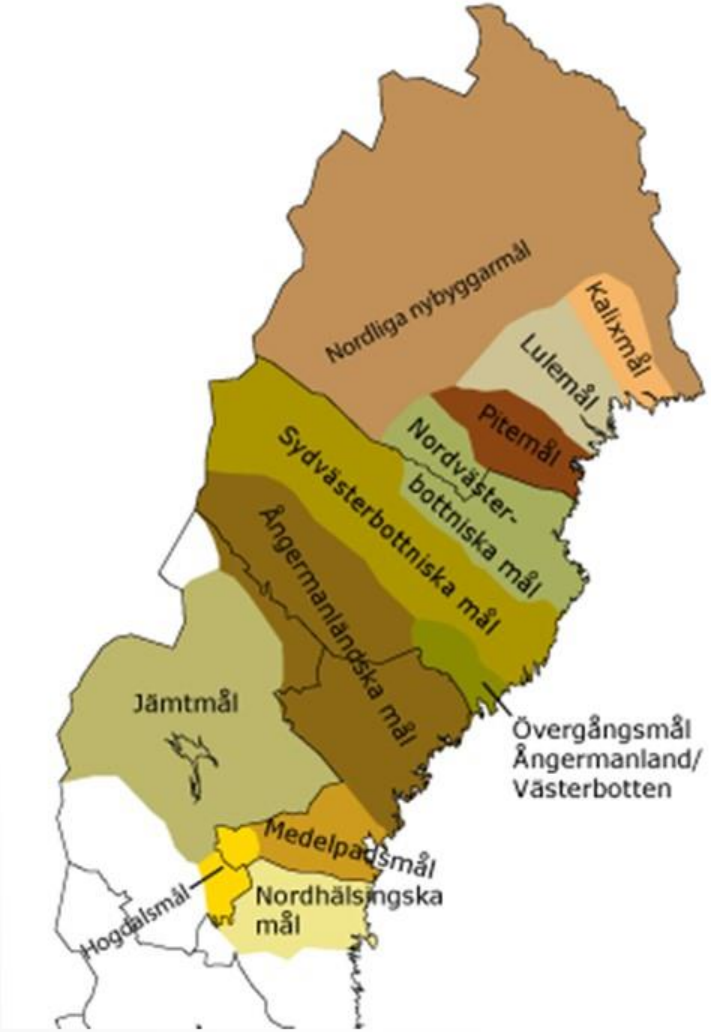

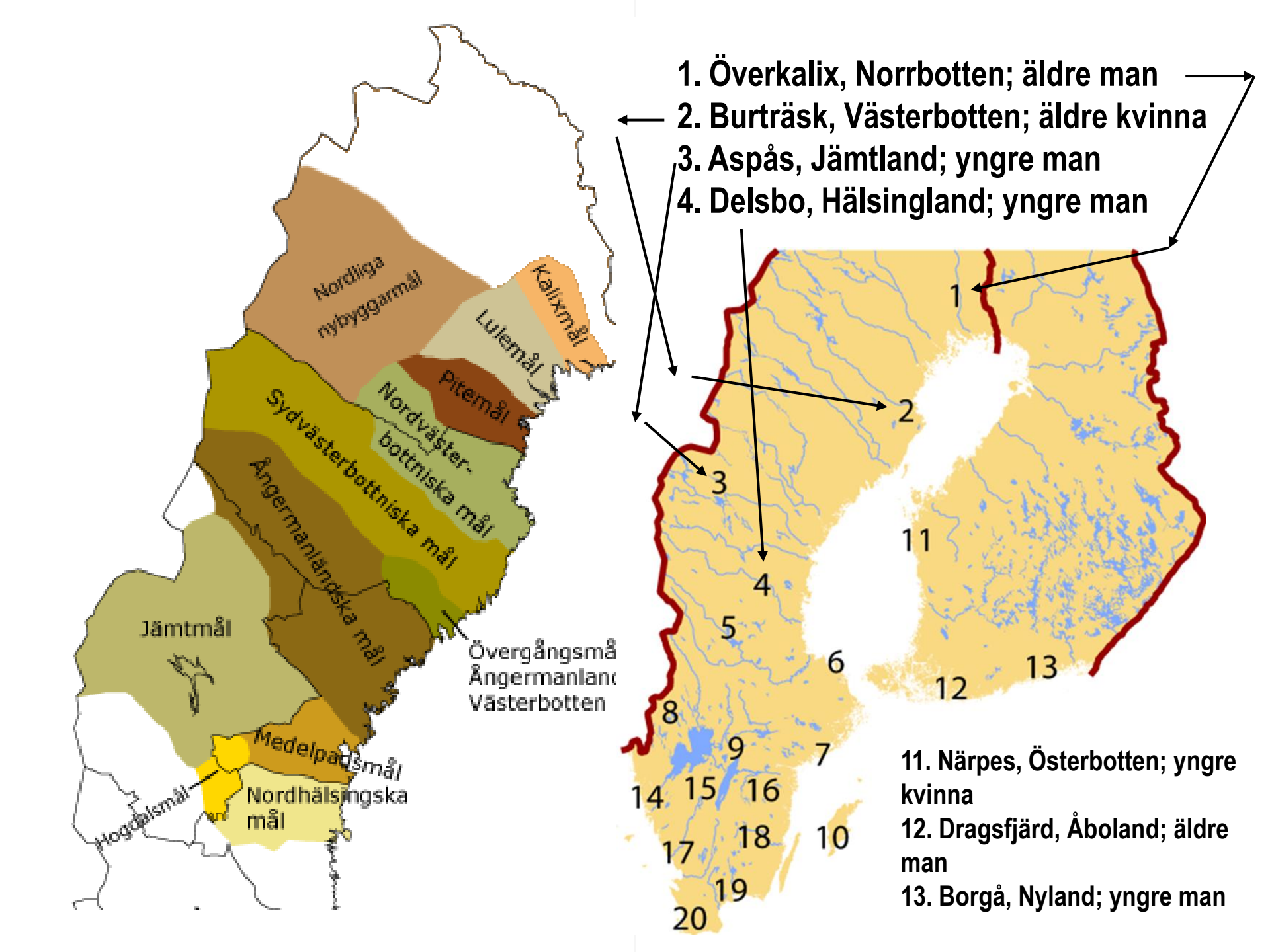
1. Överkalix, Norrbotten; äldre man
2. Burträsk, Västerbotten; äldre kvinna
3. Aspås, Jämtland; yngre man
4. Delsbo, Hälsingland; yngre man
Nordliga nybyggarmål
Kalixmål
Lulemål
Pitemål
Nordvästerbottniska mål
Sydvästerbottniska mål
Ångermanländska mål
Jämtmål
Övergångsmå
Ångermanlanc
Västerbotten
Medelpadsmål
Nordhälsingska mål
Hogdalsmål
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
11. Närpes, Österbotten; yngre kvinna
12. Dragsfjärd, Åboland; äldre man
13. Borgå, Nyland; yngre man

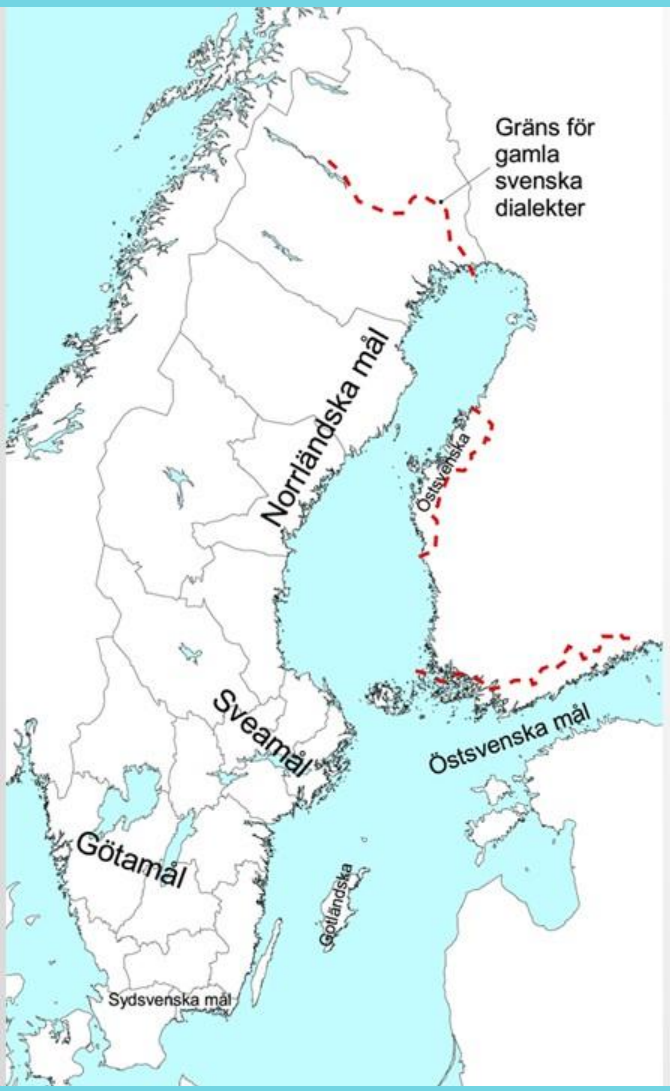

Blekingska

Blekingska är ett sydsvenskt mål, talat i Blekinge. Västra Blekinge, där Mörrumsån är en vattendelare, anses tillhöra det skånska språkområdet som historiskt sett är en östdansk, alternativt sydskandinavisk dialekt och som enligt många borde ges officiell status som ett eget språk. Men inte bara väster om Mörrumsån hittar man danska spår utan hela Blekinge är fullt av danska spår och även spår från andra språk. Själva uttalet på orden ändras mycket beroende på var man är trots att Blekinge är så litet. De ostligaste delarna av Blekinge (till exempel Karlskrona) kan lätt förväxlas med småländskan (som kalmaritiska och växjödialekten) men även med halländskan, medan de västligaste delarna (till exempel Sölvesborg) lättare blir förväxlade med skånskan. Däremellan kan man följa ändringen successivt då dialekten sakta färgas åt det ena eller andra hållet.

Skånskan

Skånska är i dag oftast ett samlingsbegrepp för de dialekter av svenska, och förr i tiden även danska, som brukas i Skåne. Men även de äldre sydskandinaviska dialekterna som talades i vad som i historiesammanhang brukar kallas Skåneland före försvenskningsprocessen från sent 1600-tal brukar gå under den benämningen. En utbredd uppfattning är att skånskan – tillsammans med svenskan och danskan – har sitt ursprung i fornnordiskan och att de nuvarande varianterna var samma dialekt, fornöstnordiska, fram till 1100-talet. En stor del av skånskans unika ordförråd har försvunnit eller försvenskats sedan Sverige erövrade Skåneland från Danmark 1658, men prosodin skiljer sig fortfarande från rikssvenskan. En studie har emellertid visat att 70 % av skånska ord inte uppvisar några semantiska förändringar sedan 1841 och att den yngre generationen skånsktalande har en positivare attityd till och oftare talar skånska än den äldre generationen.

Försvunna Skånska ord (150 års tidslinje, sedan 1841)

hällig	`lycklig i sina företag´
karti	`inbilsk, stridig´
kessam	`ledsam, tråkig´
könn	`hygglig, god, beskedlig´
lumsker	`lömsk, falsk, förslagen´
mutten	`kort för huvudet, melankolisk´
otaribel	`förskräcklig´
polisk	`slug, listig´
skammande	`flat, förlägen´
spjellsam	`besvärlig´
stomred	`galen, rolig´
svinapolisk	`illparig´
tresk	`kvick (i betydelsen förståndig)´
vranten	`stridig, svår att göra till nöjes, knarrig

Lexikalt semantiska förändringar hos adjektiv
i den skånska dialekten (C uppsats / Anneli Nilsson) Lunds Univ.

Betydelse av orden

figen	`begärlig efter, ha åtrå till´
frihuad	`fri i sitt väsende, oförskräckt´
genedig/genedrig	`nedlåtande´
grisk	`oförskräckt, djärv i arbetet

Försvunna skånska ord.

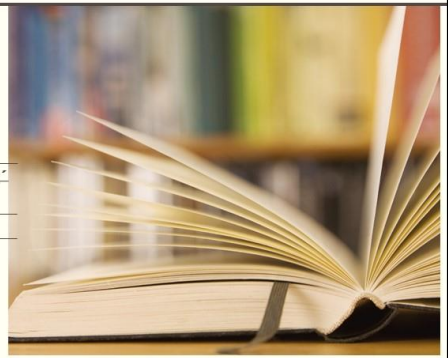

Studien är begränsad till sin art, med ett skånskt dialektlexikon från 1841

Skåne

F L A G G A

SKÅNSKA ORD - TILL SVENSKA

FLABB - MUN

SKÅNSKA ORD – TILL SVENSKA

PANTOFFLOR

POTATIS

SKÅNSKA ORD – TILL SVENSKA

DÖRRAHULL

DÖRRÖPPNING

SKÅNSKA ORD – TILL SVENSKA

TANNAMAGARE

TANDLÄKARE

SKÅNSKA ORD – TILL SVENSKA

TÖSABID

FLICKA

SKÅNSKA ORD – TILL SVENSKA

SORT

SVART

SKÅNSKA ORD – TILL SVENSKA

PÅG / PÅGASLÖRING

POJKE /POJKVASKER

SKÅNSKA ORD - TILL SVENSKA

LUMMAN

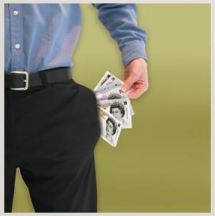

FICKAN

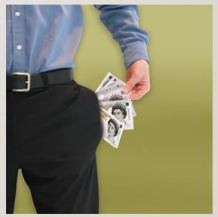

SKÅNSKA ORD – TILL SVENSKA

MAVEN/PANTOFFLAGRAVEN

MAGEN

SKÅNSKA ORD – TILL SVENSKA

ÖG

HÄST

SKÅNSKA ORD - TILL SVENSKA

AGARN

EKOLLON

SKÅNSKA ORD – TILL SVENSKA

KAGEHUS

BAGERI

SKÅNSKA ORD – TILL SVENSKA

SIDDA

SITTA

SKÅNSKA ORD – TILL SVENSKA

RUNNING

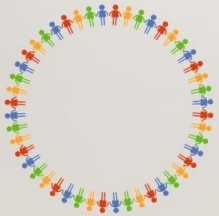

CIRKEL

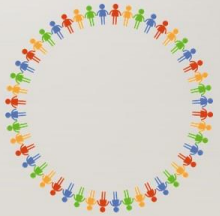

SKÅNSKA ORD – TILL SVENSKA

LIMMENAD

LÄSK

SKÅNSKA ORD – TILL SVENSKA

GILLE

FEST

SKÅNSKA ORD – TILL SVENSKA

HOLLA /HUULLA

GROP /HÅLA

SKÅNSKA ORD – TILL SVENSKA

KLARYEN

GLASÖGON

Svenska dialekter

Skåning berättar om en Hund	Orust dialekt äldre man
Orsa dialekt äldre kvinna	Blekingedialekt Torhamn
Bjuv dialekt äldre man	Frillesås dialekt äldre kvinna
Finsksvensk dialekt södra Finland	Norra Rörums Dialekt
Släkten från Lackalänga hälsar på i Malmö 1950	Daladialekt Falun
Järsnäs Småland Dialekt	Som en Malmödialekt
Svenska R Ljudet	Gotlandsdialekt 1
Löderup dialekt	Össjö dialekt Skåne
DIALEKT Värmland Gräsmark	DIALEKT Åre

Så låter norska

Så låter danska

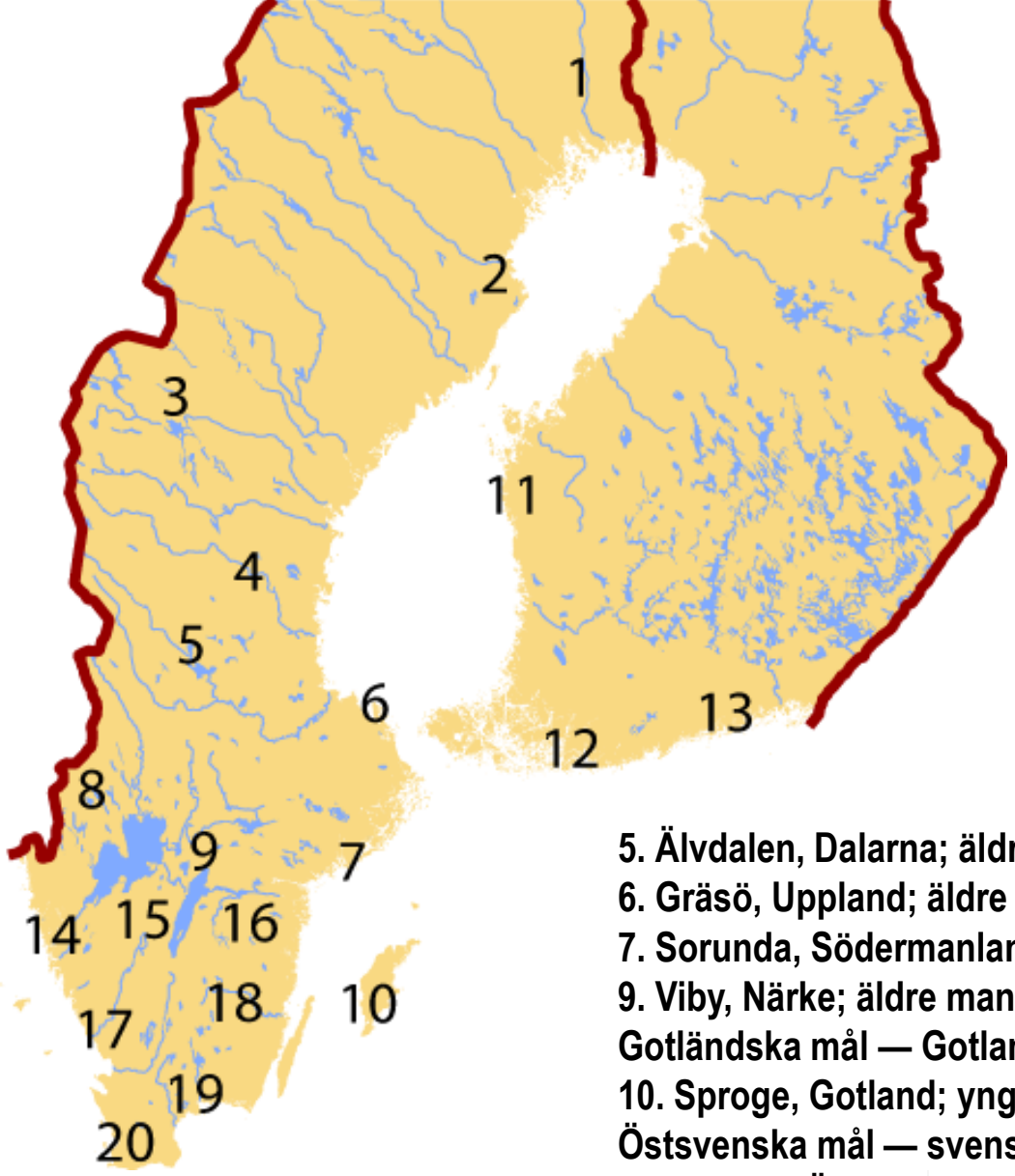

1. Överkalix, Norrbotten; äldre man
2. Burträsk, Västerbotten; äldre kvinna
3. Aspås, Jämtland; yngre man
4. Delsbo, Hälsingland; yngre man

8. Köla, Värmland yngre kvinna
15. Floby, Västergötland; äldre kvinna
16. Rimforsa, Östergötland; yngre man
18. Stenberga socken, Småland; yngre kvinna

17. Årstad-Heberg, Halland; yngre man
19. Jämshög, Blekinge; äldre kvinna
20. Bara, Skåne; äldre man

5. Älvdalen, Dalarna; äldre kvinna
6. Gräsö, Uppland; äldre man
7. Sorunda, Södermanland; yngre man
9. Viby, Närke; äldre man

Gotländska mål — Gotland och Fårö.

10. Sproge, Gotland; yngre kvinna

Östsvenska mål — svensktalande bygder i Finland och Estland.

11. Närpes, Österbotten; yngre kvinna
12. Dragsfjärd, Åboland; äldre man
13. Borgå, Nyland; yngre man

14. Orust, Bohuslän; äldre man
Storsjö, Härjedalen; äldre man

Danska dialekter

Danska dialekter betraktat i modern tid

https://da.wikipedia.org/wiki/Danske_dialekter#/media/File:DanskeDialekter.png

Danska dialektord för år 1658 ordet för Lada

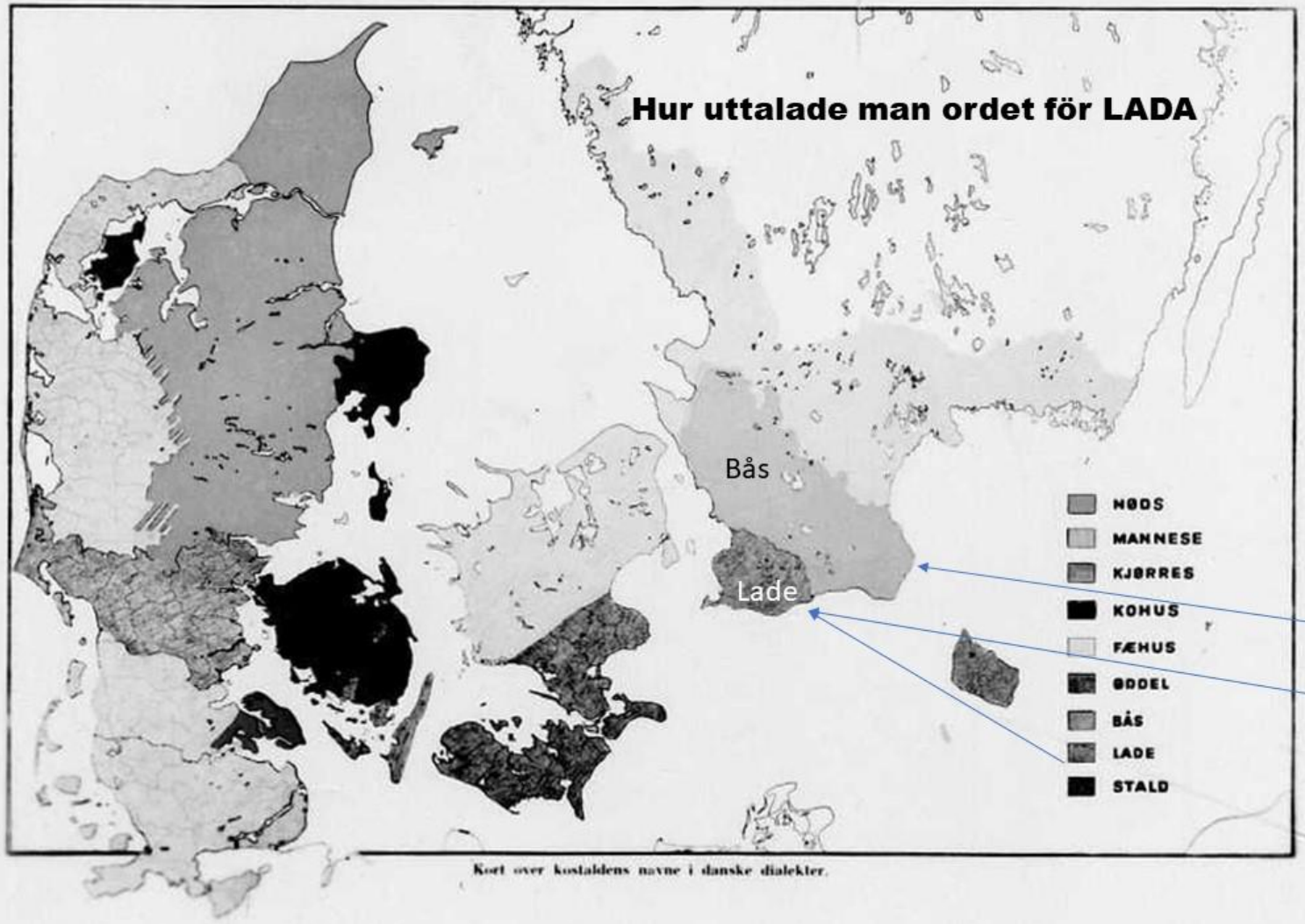

Danska dialekter

Nöds

Mannese

Kjörres

Kohus

Faehus

Öddel ?

Bås

Lade

Stald
(ordet för lada)

32 danska dialekter

Ømål
Amagermål
Sjællandsk
nordsjællandsk
nordvestsjællandsk
sydvestsjællandsk
østsjællandsk
sydsjællandsk (sydligt sydsjællandsk)
Sydømål
østmønsk
vestmønsk
nordfalstersk
sydfalstersk
lollandsk

Fynsk
østfynsk
vestfynsk (nordvest-, sydvestfynsk)
sydfynsk
langelandsk
tåsingsk (m. Thurø)
ærøsk (m. Lyø, Avernakø, Strynø, Birkholm, Drejø)

Jysk
Nørrejysk (vestjysk og østjysk)
Vestjysk
thybomål
morsingmål
sallingmål
hardsysselsk
fjandbomål
sydvestjysk (m. Fanø)
sydøstjysk

Østjysk
vendsysselsk (m. Hanherred og Læsø)
himmerlandsk
ommersysselsk
djurslandsk (Nord-, Syddjurs m. Nord- og Sydsamsø, Anholt)
midtøstjysk

Sønderjysk
vestlig sønderjysk (m. Mandø og Rømø)
østligt sønderjysk (m. Als)
Syd for rigsgrænsen: mellemslesvisk, angelmål, fjoldemål
Bornholmsk

I Danmark finns huvudsakligen tre olika dialektområden – jyska, ömål och bornholmsk. De är dominerande på Jylland, öarna mellan Jylland och Sverige samt det något isolerade Bornholm längst i öster.

T.v. listas de (cirka) 32 danska dialekter som definieras av Afdelning for Dialekforskning vid Nordisk Forskningsinstitut, Köpenhamns universitet

Östdanska dialekter

Listermålet eller Listerlandsk er en skånsk dialekt i Listerlandet i Blekinge. Listerlandet blev i 1648 indlemmet i Blekinge, men dialekten der regnes endnu under den nordøstlige variant af Skånsk. Det er kun få, som stadig taler Listermålet. Listermålet og Skånsk indordnes af dansk sprogvidenskab traditionelt som østdanske dialekter og af svensk sprogvidenskab som sydsvenske dialekter.

Hallandsk er en almindelig fællesbetegnelse for de tre nu svenske dialekter, som tales i Halland. De falder i to grupper, da der går en tydelig dialektgrænse umiddelbart syd for Varberg. I Hallands tre nordlige herreder (Fjäre, Viska og Himle) taler man nordhallandsk, der er en form for gøtamål og ligner vestgøtisk og gøteborgsk. Sydhallandsk og mellemhallandsk tilhører derimod det skånske sprogområde, og er derfor historisk set østdanske dialekter.

Skånsk (på svensk også skånemål eller blot skånska) er dialekten i Skåne. Skånsk og bornholmsk indordnes af dansk sprogvidenskab traditionelt som østdanske dialekter og af svensk sprogvidenskab som sydsvenske dialekter. Det er oprindeligt en dansk dialekt, men siden Skåne overgik til Sverige i 1658, har dialekten været under kraftig indflydelse fra svensk.

Bornholmsk er en gruppe af danske dialekter, der tales på Bornholm. Sproghistorisk set hører bornholmsk til østdansk og er tættest beslægtet med det dansk, der førhen taltes i Skåne (indtil det i århundrederne efter Roskildefreden langsomt blev afløst af svensk).

Östdanska dialekter

Den onda Fursten lyssna på dansk saga

Den onde fursten berättas på danska. Det är Librivox ljud som är PD klassad dvs Publik Domän.

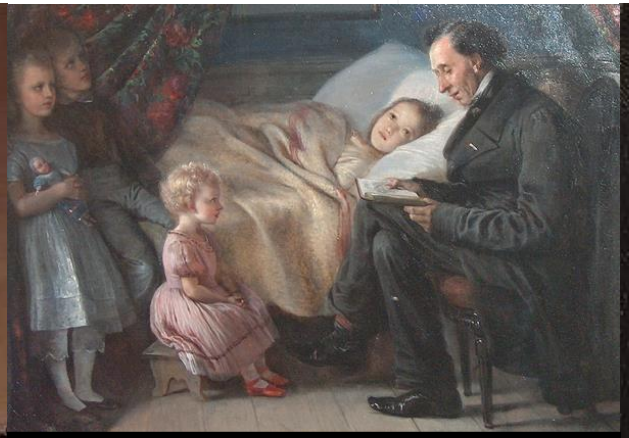

H C Andersen

H.C. Andersens barndomshem på Munkemøllestræde i Odense (bostad 1807–1819). Idag ett museum.